

KVINNO

Bulletinen

Nr 2/95
Årgång 25
Pris 40 kr

Myter om informationssamhället

Mäns våld mot kvinnor

Häxjakten

Det ständiga kriget mellan könen

Hjördis Levin, fil dr i historia, diskuterar här en intressant avhandling om könsproblematiken i Strindbergs verk av Margaretha Fahlgren.

Från mitten av 1800-talet genomfördes i Sverige en rad reformer som underminerade den patriarkala makten och gjorde kvinnor självständigare än någonsin tidigare. Patriarkatets hierarki underkvar emellertid inte bara kvinnor utan också ett stort antal män. I slutet av 1800-talet började förtryckta män att opponera sig mot fadersmakten. Fram till mitten av 1880-talet fanns en tendens till förståelse och samverkan mellan kvinnosakskvinnor och frihetstörstande män, men situationen förändrades och ett inbördeskrig mellan dem utbröt. När det patriarkala systemet började knaka i fogarna blev sönerna och bröderna fruktansvärt rädda att också grunden skulle ryckas upp och allt falla. Döttrar, systrar och mödrar nöjde sig nämligen inte längre med tilldelade rättigheter. De angrep mannens ekonomiska och politiska makt. De krävde rätten till sin egen kropp.

Kvinnoemancipationen har gått för långt, lät det nu. Kvinnligheten kommer att utplånas och släktets framtid spolieras. Kvinnorna kommer in på mannens områden. De underkuvade männens kamp hade naturligtvis inte gått ut på att störta fadern för att upprätta ett välde där män och kvinnor delade makten lika. Deras mål var att förvärva faderns makt och privilegier för egen del. När döttrar, systrar och mödrar insåg det började de föra sin egen kamp.

En av de män som hett åstundade den patriarkala

makten men som aldrig lyckades erövra den var August Strindberg. Trots sin åtrå till fadern förblev han en rebell i dennes rike. Personligen tror jag att Strindbergs arbeten har haft en mycket stor betydelse för sexualpolitiken i vårt land. Tusentals män har identifierat sig med männen i hans böcker. Genom Strindbergs författarskap går könsproblematiken som en röd tråd, skriver Margaretha Fahlgren.

Det är frapperande att följa Margaretha Fahlgrens analys och särskilt hennes användning av könsperspektivet, en metod som ger helt andra och mer klagörande resultat än de metoder som tidigare tillämpats vid analysen av samma texter. Genom att Margaretha Fahlgren inte, likt de flesta tidigare forskare, fastnar i Strindbergs egna intentioner får hans arbeten en både större historisk dimension och en mer allmängiltig psykologisk betydelse än tidigare.

Några exempel. Strindbergs *Fadren* gestaltar enligt Margaretha Fahlgren den undergång som Strindberg uttryckte fruktan för i en rad artiklar i slutet av 80-talet: att kvinnorna skulle ta makten och därmed införa ett matriarkat. Slutmålet i dramat är

Fahlgren, Margaretha
KVINNANS EKVATION

Kön, makt och rationalitet i Strindbergs författarskap
Carlssons

inte en allsmäktig modersroll utan erövrandet av makens, ryttmästarens, patriarkala maktposition. Dennes psykiska sammanbrott bör inte enbart ses som en specifik individs sammanbrott utan som patriarkatets fall koncentrerat i en individs psyke. Ryttmästarens utveckling blir då en mardrömslik vision om vad som sker med mannen om kvinnans emancipation förs till sin yttersta konsekvens. Om kvinnan tar den ekonomiska makten går mannen under.

I Strindbergs 80-talsverk bär kvinnan skulden till den oförsonliga kampen. Efter sekelskiftet sökte Strindberg uppnå en "försoning med mänskligheten, och kvinnan – genom kvinnan". Det lyckades inte.

Tidigare forskare har inte ifrågasatt kvinnlighetsbegreppet i dramat *Kristina*. Drottningen övergår i slutet av dramat från att vara objekt för den manliga makten till att bli ett kvinnligt subjekt, en framtidskvinna, har det sagts. Margaretha Fahlgren menar att den "subjektstatus Kristina ges i dramats slut är helt formad efter det konventionella kvinnlighetsidealet: hon framstår som den älskande kvinnan och den goda dottern och hon förflyttas från maktens centrum till periferin, kvinnans rätta plats". Trots tanken på försoning genom kvinnan blir slutresultatet att kvinnan är det "vackra onda" som den manliga huvudpersonen räddar sig ifrån. Kvinnligheten definieras som den hotande sexualiteten vilken mannen måste undkomma.

Margaretha Fahlgren vän-

der sig också mot tidigare forskares önskan att visa hur kvinnligheten får en upphöjd funktion i Strindbergs senaste verk. Hon menar att detta endast är att vända upp och ner på en traditionell definition av könen. Vid läsningen av *Påsk* håller Margaretha Fahlgren fast vid ett könsperspektiv och menar att den försoningsfunktion som den unga Eleonora ges "är förbunden med hennes kön och den nya bild av kvinnlighet som framträder i Strindbergs texter". Eleonora är inte "den goda människan, en kvinnlig motsvarighet till Franciskus" men genom henne skapas bilden av den goda kvinnligheten vars förutsättning är total självuppgivelse; "Eleonora lever i och för andra utan egna begär".

Inte heller Indras dotter i *Ett drömspel* är enligt Margaretha Fahlgrens mening "en aktivt och medvetet handlande ung flicka". Att, som tidigare gjorts, framställa henne som en messiasgestalt blir möjligt genom att forskaren förbiser att "kvinnligheten bestäms i en manlig kontext och att den är underordnad mannens försoningsprojekt".

I slutet av boken konstateras att Strindberg inte finner någon slutgiltig lösning på könsproblematiken. "Kvar står bilden av ett komplicerat förhållande som går långt utöver det författaren själv kan överblicka". Därigenom blir "könsproblematiken i Strindbergs författarskap intressant som en del av en fortgående historia om kön, makt och rationalitet."

Hjördis Levin